

ص ۲ سفید است

شمس عارفان

دیدگاه‌های شمس تبریزی دربارهٔ عارفان

از رابعه تا مولوی

نویسنده:

فاطمه محمدی عسکری آبادی

بهار ۱۳۹۳

سرشناسه	: محمدی عسکریادی، فاطمه، ۱۳۵۶-
عنوان و نام پدید آور	: شمس عارفان (دیدگاه‌های شمس تبریزی درباره عارفان، از رابعه تا مولوی)/ فاطمه محمدی عسکریادی
مشخصات نشر	: یزد: دانشگاه یزد، انتشارات، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۹۱ص.
فروست	: سلسله انتشارات دانشگاه یزد.
شابک	: 978-600-6309-49-1
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا	
عنوان دیگر	: دیدگاه‌های شمس تبریزی درباره عارفان، از رابعه تا مولوی.
موضوع	: شمس تبریزی، محمد بن علی، ۶۴۵-؟-۵۸۲ق. -- نقد و تفسیر
موضوع	: شمس تبریزی، محمد بن علی، ۶۴۵-؟-۵۸۲ق. -- دیدگاه درباره عارفان
موضوع	: عارفان -- قرن ۲ - ۷ق.
شناسه افزوده	: دانشگاه یزد، انتشارات
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ م۸ش/۲ BP۲۷۹
رده بندی دیویی	: ۸۹۲۴/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی:	۳۴۹۳۸۲۰
کدپیکیری	: ۳۴۹۳۲۹۳

مرکز انتشارات دانشگاه یزد

یزد، صفایه، بلوار دانشگاه، صندوق پستی ۷۴۱-۸۹۱۹۵ تلفن: ۰۳۵۱-۸۲۱۱۶۷۰

دورنگار ۰۳۵۱-۸۲۰۰۱۲۶

عنوان کتاب: شمس عارفان (دیدگاه‌های شمس تبریزی در مورد عارفان از رابعه تا مولوی)
گردآورنده: فاطمه محمدی عسکریادی
ناشر: انتشارات دانشگاه یزد
لبنوگرافی، چاپ و صحافی:
طراح جلد:
نوبت چاپ: اول
سال چاپ: ۱۳۹۳
شمارگان: ۱۰۰۰
قیمت پشت جلد: ریال
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۰۹-۴۹-۱
مرکز بخش: مؤسسه کتابیران
تهران، میدان انقلاب، کارگر شمالی، خیابان نصرت، خیابان دکتر قریب، نرسیده به فرصت، پلاک ۷.
تلفن: ۰۲۱-۶۶۵۶۶۵۱۰-۱۵

تقدیم به پیشگاه مقدّس
قطب عالم امکان
حضرت صاحب الزمان (ارواحنا فداه)

صفحه ۶ سفید است

توضیح و قدردانی

کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته زبان و ادبیات فارسی است که در سال ۱۳۹۱ در دانشکده زبان و ادبیات دانشگاه یزد به راهنمایی جناب آقای دکتر مهدی ملک‌ثابت و با مشاوره جناب آقای دکتر سید محمود الهام‌بخش، از آن دفاع شده است.

نهایت سپاس خویش را تقدیم می‌دارم به این استادان بزرگوار که در مراحل نگارش این اثر، نگارنده را از راهنمایی‌های ارزشمند خود، بهره‌مند نموده‌اند.

همچنین از تمامی استادان بزرگوار دانشگاه یزد که طی سالیان متمادی در محضرشان نکته‌ها آموخته‌ام، سپاسگزاری می‌کنم.

ص ۸ سفید است

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۷
---------------	----

فصل اوّل: کلیات.....	۲۳
----------------------	----

❖ بخش اوّل: شمس تبریزی و سیر زندگی او.....	۲۵
--	----

کودکی شمس.....	۳۱
----------------	----

نوجوانی و تحولات روحی شمس.....	۳۳
--------------------------------	----

مشایخ شمس.....	۳۴
----------------	----

سفرهای شمس.....	۳۷
-----------------	----

شغل شمس.....	۳۸
--------------	----

همسر و فرزندان شمس.....	۴۰
-------------------------	----

❖ بخش دوم: خصوصیات اخلاقی شمس.....	۴۴
------------------------------------	----

لطف و قهر.....	۴۴
----------------	----

آزمودن دوستان به جفا.....	۴۹
---------------------------	----

بیزاری از باده و بنگ.....	۵۳
---------------------------	----

ورای مدرسه و خانقاه.....	۵۶
--------------------------	----

انتقادگر و بی باک.....	۵۸
------------------------	----

اشتیاق به مرگ در عین اشتیاق به زندگی.....	۶۱
---	----

نفس فرمانبردار و اندرون خوش.....	۶۸
----------------------------------	----

❖ بخش سوم: علم شمس	۷۲
آشنایی با فقه	۷۳
تسلط بر علوم قرآنی	۷۶
تسلط بر قرائت قرآن و تعلیم آن	۷۶
استناد به آیات قرآن	۷۷
بیان شأن نزول آیات	۷۷
تأویل قرآن	۷۹
آشنایی با علم حدیث	۸۱
درایة الحدیث	۸۲
تأویل احادیث	۸۳
آشنایی با شعر و ادب فارسی	۸۵
آشنایی با ادبا و آثار ادبی	۸۵
از حفظ بودن اشعار بسیار	۸۸
زبان ادبی و جملات آهنگین	۹۱
تسلط بر زبان عربی	۹۴
تکلم به زبان عربی	۹۴
استفاده از اشعار و امثال عربی	۹۷
آشنایی با فلسفه و کلام اسلامی	۱۰۱
آشنایی با آراء فلسفی و عقاید کلامی	۱۰۲
آشنایی با فلاسفه و متکلمین	۱۰۷
❖ بخش چهارم: مقالات شمس تبریزی	۱۱۳
دشواریهای پژوهش درباره مقالات شمس	۱۱۴
زیبائیها و ارزشهای مقالات شمس	۱۱۵

فصل دوم: دیدگاه‌های شمس تبریزی دربارهٔ عارفان.....	۱۱۹
❖ رابعه.....	۱۲۱
❖ ابراهیم ادهم.....	۱۲۵
❖ بایزید بسطامی.....	۱۳۲
ستایش‌های شمس از بایزید.....	۱۳۵
مقام والای بایزید.....	۱۳۵
برتری بایزید بر علمای ظاهر.....	۱۳۸
برتری بایزید بر برخی مشایخ.....	۱۳۹
الهامات غیبی.....	۱۴۰
استناد شمس به اقوال بایزید.....	۱۴۲
حکایت به حج رفتن بایزید.....	۱۴۳
نکوهش‌های شمس از بایزید.....	۱۴۴
عدم غلبه کامل بر نفس.....	۱۴۵
عدم استغراق در اخلاص.....	۱۴۶
سبحانی و انانیت.....	۱۴۷
سبحانی و مستی.....	۱۴۹
سبحانی و متابعت.....	۱۵۲
سبحانی و جبر.....	۱۵۳
نکوهش چله‌نشینی و خلوت‌گزینی بایزید.....	۱۵۵
نقد جایگاه عرفانی بایزید.....	۱۵۸
برتری شمس بر بایزید.....	۱۶۱
حالات بایزید در هنگام مرگ.....	۱۶۴
❖ جنید بغدادی.....	۱۷۰
ستایش‌های شمس از جنید.....	۱۷۳
مراتب زهد، مجاهده و ریاضت.....	۱۷۳

- داشتن علم لدنی و برتری بر علمای ظاهر ۱۷۶
- برتری بر برخی مشایخ ۱۷۷
- استناد شمس به اقوال جنید ۱۷۸
- نکوهش های شمس از جنید ۱۸۰
- برتری مقام شمس نسبت به جنید ۱۸۱
- جنید و احمد زندیق ۱۸۳
- ❖ ابوبکر شبلی ۱۸۹
- برتری مولوی بر شبلی ۱۹۲
- جفای شبلی در حق حلاج ۱۹۳
- جبر شبلی ۱۹۴
- استناد به اقوال شبلی ۱۹۵
- ❖ حلاج ۱۹۸
- انتقاد از «انالحق» گویی حلاج و بیان دلایل آن ۲۰۲
- عدم درک کامل عالم روح ۲۰۳
- نرسیدن به حقیقت حق ۲۰۳
- ناتمام بودن در سُکر و نرسیدن به یقین ۲۰۴
- تأویل ناپذیری «انالحق» ۲۰۶
- برتری مقام «هوالحق» بر «انالحق» ۲۰۸
- عدم متابعت حلاج ۲۰۹
- حلاج و حلول ۲۱۱
- ❖ ابوالحسن خرقانی ۲۱۵
- ❖ ابوسعید ابوالخیر ۲۲۰
- ابوسعید و ساختن خانقاه ۲۲۳
- اهمیت عبادات ظاهری در نظر ابوسعید ۲۲۵
- عدم اشراف کامل ابوسعید بر ضمائر ۲۲۷

۲۲۹.....	برتری شمس بر ابوسعید.....
۲۳۲.....	❖ ابوالقاسم قشیری.....
۲۳۶.....	❖ امام محمد غزالی.....
۲۳۸.....	ستایش شمس از محمد غزالی و برادران او.....
۲۴۰.....	تحصیلات محمد غزالی نزد عمر خیّام.....
۲۴۱.....	تعریض به کیمیای سعادت.....
۲۴۳.....	❖ احمد غزالی.....
۲۴۵.....	امّی، امّا یگانه در معرفت.....
۲۴۶.....	ریاضت های پنهان و مخالفت با چله نشینی.....
۲۴۸.....	ماجرای ممانعت از ورود محمد غزالی به خانقاه.....
۲۵۰.....	شاهدبازی احمد غزالی.....
۲۶۲.....	❖ عین القضات همدانی.....
۲۶۵.....	❖ سنایی غزنوی.....
۲۶۸.....	ستایش های شمس از سنایی.....
۲۶۸.....	علاقه شمس به آثار سنایی.....
۲۷۱.....	الهی بودن کلام سنایی.....
۲۷۱.....	آگاهی سنایی از حکمت الهی.....
۲۷۲.....	مقام عرفانی سنایی.....
۲۷۳.....	تلمیح به زندگی سنایی.....
۲۷۴.....	نکوهش های شمس از سنایی.....
۲۷۴.....	نقد یکسویه نگری.....
۲۷۸.....	عدم ثبات احوال.....
۲۷۹.....	نکوهش تقلید.....
۲۸۱.....	درک نکردن مقام دل.....
۲۸۳.....	❖ ابونجیب سهروردی.....

- ❖ **شیخ اشراق**..... ۲۸۷
- دلایل قتل شیخ اشراق از دیدگاه شمس تبریزی..... ۲۸۹
- حسادت علما و مکر آنان ۲۹۰
- تفکرات شیخ اشراق برای تغییر واحد معاملات..... ۲۹۱
- کرامت شیخ اشراق و ترسیدن ملک ظاهر..... ۲۹۲
- عدم متابعت شیخ اشراق..... ۲۹۲
- غلبه علم شیخ اشراق بر عقل او..... ۲۹۳
- برتری شیخ اشراق بر شهاب الدین عمر سهروردی..... ۲۹۴
- ❖ **ابوبکر سلّه باف تبریزی**..... ۲۹۷
- بی اعتنائی به امرا و قدرتمندان ظاهر..... ۲۹۸
- پایبند نبودن به رسوم و تشریفات خانقاهیان..... ۳۰۰
- درک بالای شیخ ابوبکر..... ۳۰۱
- درجه مستی شیخ ابوبکر سلّه باف..... ۳۰۳
- ❖ **بهاء ولد (سلطان العلماء)**..... ۳۰۵
- عدم کاهش عقل و دانایی بهاءولد در پیری..... ۳۰۷
- منع کردن مولوی از مطالعه کتاب معارف بهاءولد..... ۳۰۷
- تبعیض میان فرزندان..... ۳۰۹
- ❖ **اوحدالدین کرمانی**..... ۳۱۱
- ارادت اوحدالدین به شمس تبریزی..... ۳۱۳
- درجه مستی اوحدالدین..... ۳۱۵
- شاهدبازی اوحدالدین..... ۳۱۶
- ❖ **برهان الدین محقق ترمذی**..... ۳۱۹
- سید برهان الدین و شمس تبریزی..... ۳۲۱
- سید برهان الدین و ابن عربی..... ۳۲۲
- سید برهان الدین و سنایی..... ۳۲۲

۳۲۳.....	سید برهان الدین، مولوی و بایزید.....
۳۲۴.....	مقام عرفانی سید برهان الدین.....
۳۳۰.....	❖ ابن عربی.....
۳۳۳.....	ستایش‌های شمس از ابن عربی.....
۳۳۵.....	مباحثات شمس با ابن عربی.....
۳۴۰.....	عدم متابعت ابن عربی.....
۳۴۲.....	❖ مولوی.....
۳۴۵.....	خامی مولانا.....
۳۴۶.....	مولانا، اسیر حجاب علم.....
۳۴۸.....	مولانا، گرفتار حجاب جاه.....
۳۴۹.....	انانیّت مولانا.....
۳۵۰.....	مولانا در تردید.....
۳۵۲.....	پختگی مولانا و یگانگی او با شمس.....
۳۵۲.....	سرسپردگی و کسب فیض.....
۳۵۵.....	مولانا در مرحلهٔ مستی.....
۳۵۷.....	فیض رسانی مولانا.....
۳۶۱.....	مولانا در مرتبهٔ دوستی با شمس.....
۳۶۳.....	مولانا در مرتبهٔ یگانگی با شمس.....
۳۶۶.....	سوختگی مولانا و فنای او در حضرت حق.....
۳۶۶.....	مولانا در مقام فنای فی الله.....
۳۷۳.....	□ فهرست آیات.....
۳۷۷.....	□ فهرست احادیث.....
۳۷۹.....	□ نمایه.....
۳۹۱.....	□ منابع و مآخذ.....

ص ۱۶ سفید است